ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΡΙΤΗ 8 ΙΟΥΛΙΟΥ 2003
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Τα διηγήματα του Παπαδιαμάντη παρουσιάζουν έντονα τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ευρωπαϊκού ρομαντισμού. Στο « Όνειρο στο κύμα» η μεταφυσική διάσταση, η κατάργηση της χρονικότητας, ο αδιαπραγμάτευτος ιδανισμός, η ύπαρξη έντονων αντιθέσεων (όνειρο ≠ πραγματικότητα, φύση ≠ άστυ, ωριμότητα ≠ εφηβεία, ευτυχία ≠ δυστυχία, παρελθόν ≠ παρόν), το ονειρικό στοιχείο και η καθοριστική λειτουργία του στην αφήγηση, η εξιδανίκευση τόσο της φύσης όσο και του έρωτα αποτελούν ανιχνεύσιμα ρομαντικά στοιχεία. Στο διήγημα εξάλλου παρουσιάζονται δύο θεματικά μοτίβα που είναι θεμελιώδη στο έργο της ευρωπαϊκής ρομαντικής εποχής: ο προέχων ρόλος της φύσης και ο ανέφικτος έρωτας. Επίσης το πρώτιστο από τα ρομαντικά στοιχεία του Παπαδιαμάντη είναι οι περιγραφές στις οποίες γίνονται εμφανείς η ποιητική διάσταση του έργου και ο έντονος λυρισμός .

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ρομαντικά στοιχεία εντοπίζουμε :

→ Στην ομορφιά της τοποθεσίας αλλά και στο χρόνο που επιλέγει ο συγγραφέας για τη συνάντηση των δύο ηρώων. Υπό το φως της σελήνης θα παρακολουθήσει ο νεαρός βοσκός την κοπέλα να κολυμπά, μέσα στο ασημοφώτιστο θαλασσινό τοπίο (« Την ανεγνώρισα πάραυτα … φωσφορίζοντα τα κύματα»).

→ Στην ποιητική γλώσσα και στη χρήση πολλαπλών εκφραστικών μέσων. Η ομορφιά της κοπέλας που αποτελεί μια ολοκλήρωση του ειδυλλιακού φυσικού τοπίου αποδίδεται με παρομοίωση που περιέχει και μεταφορά (« από τους βοστρύχους της οποίας ως ποταμός έρρεε το νερόν»), (« ήτο νηρηίς, νύμφη, αειρήν»), (« ως πλέει ναυς μαγική, η ναύς των ονείρων»).

→ Στην εξιδανικευμένη παρουσίαση του κοριτσιού. Μαγεμένος ο αφηγητής από την ομορφιά του σώματος της κοπέλας, προβαίνει σε λεπτομερή περιγραφή αρχίζοντας από το πάνω μέρος του σώματος (« Ήτον απόλαυσις … ναυς των ονείρων»).

→ Στο ονειρικό στοιχείο. Ο νεαρός βοσκός εκστασιασμένος και ξεχνώντας ό,τι υπάρχει δίπλα του αρχίζει να θαμπώνεται από την ειδυλλιακή ομορφιά του κοριτσιού συνδυασμένη με τη λυρική ατμόσφαιρα της φύσης και μεταβαίνει από την πραγματικότητα στον κόσμο του ονείρου (« Είχα μείνει χάσκων … τα επίγεια»), (« Ήτον απόλαυσις, όνειρον…»).

2. Η ιδιομορφία της γλώσσας του Παπαδιαμάντη συνιστάται στη λειτουργική σύνθεση των ιδιωμάτων της Σκιάθου, των τύπων της δημοτικής, της λόγιας και της αρχαίας ελληνικής. Η γλώσσα του είναι κράμα λιτότητας και πλούτου, πειθαρχίας και ελευθερίας και φαίνεται σαν να κουβαλά την ιστορική συνέχεια της ελληνικής γλώσσας. Στην καθαρεύουσα του, επίσης, συχνά υπάρχουν χωρία ολόκληρα από θρησκευτικά κείμενα αλλά και λέξεις της εκκλησιαστικής γλώσσας ενώ ιδιόμορφο ύφος δημιουργεί η τοποθέτηση του επιθέτου μετά το ουσιαστικό και τα πρωτότυπα σύνθετα που συχνά διαλέγονται με κριτήρια ποιητικά. Η γλώσσα του Παπαδιαμάντη

πολλές φορές δημιουργεί την αίσθηση της μουσικότητας και της ρυθμικότητας με τον τρόπο που έχει δομηθεί : μικρές προτάσεις, ισοδύναμες σε λέξεις, ισοσύλλαβες ή ομοιοτέλευτες, τριμερή ασύνδετα δίνουν μια αίσθηση ποιητικού ρυθμού. Επιπλέον γλωσσικά γνωρίσματα είναι ο παρελθοντικός χρόνος των ρημάτων, το οριστικό άρθρο και τα προσανατολιστικά επιρρήματα. Θα λέγαμε ότι στη γλώσσα του Παπαδιαμάντη υπάρχουν τρεις γλωσσικοί αναβαθμοί. Στους διαλόγους χρησιμοποιεί σχεδόν φωνογραφικά αποτυπωμένη την ομιλούμενη λαϊκή γλώσσα, συχνά με σκιαθίτικους ιδιωματισμούς. Για την αφήγηση υπάρχει μια καθαρεύουσα αρκετά χαλαρή και καθόλου ψυχρή και μάλιστα με πρόσμειξη (τόσο στο λεξιλόγιο όσο και στο τυπικό και στη σύνταξη) πολλών στοιχείων της δημοτικής, διαμορφώνοντας έτσι το πιο προσωπικό του ύφος. Τέλος, υπάρχει μια αμιγής και επιμελημένη καθαρεύουσα σε μακροπερίοδο λόγο, για τις περιγραφές και τις λυρικές παρεκβάσεις.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα έχουμε:

Δημοτική στους διαλόγους: «- Βρέθηκα εδώ … Μην τρομάζεις! … κοπέλα μου!».

Καθαρεύουσα στην αφήγηση: « Θ' άφηνα την Μοσχούλαν μου, … του κοπαδιού μου».

Καθαρεύουσα στην περιγραφή: « … είχε βρέξει την κόμην της, … αναδύσει», καθώς και σε όλη την περιγραφή της κοπέλας που κολυμπά.

Προσανατολιστικά επιρρήματα: « όπισθεν, επάνω, εδώ….».

Το επίθετο ύστερα από το ουσιαστικό: « τον τράχηλον της τον εύγραμμον, την οσφύν της την ευλύγιστον».

Το οριστικό άρθρο : « τους βραχίονας, το στέρνον, η ναυς».

Ο παρελθοντικός χρόνος των ρημάτων: « εμάντευα, υπήρξα, ενθυμήθην».

Το επίθετο και η επιθετική μετοχή: « την αμαυράν, χρυσίζουσαν, εύγραμμον, μελιχρά και ονειρώδη, αφάνταστον».

Έτσι το ύφος διατηρεί τη μουσικότητα και λυρικότητα που οφείλεται στην κατάλληλη επιλογή λέξεων ή φράσεων.

3. Ο Παπαδιαμάντης, λάτρης των περιγραφών, χρησιμοποιεί ποικίλα εκφραστικά μέσα για να μεταδώσει το έντονο ονειρικό στοιχείο, κάνοντας τους αναγνώστες του θεατές και αποδέκτες αυτού του ονείρου, που ο μόνος που έχει το προνόμιο να βιώνει είναι ο μικρός βοσκός. Τέσσερα από αυτά τα εκφραστικά μέσα είναι:

Τριμερές ασύνδετο σχήμα : « Ήτον απόλαυσις, όνειρον, θαύμα», « Ήτον νηρηίς, νυμφη, σειρήν».

Οξύμωρο σχήμα : « την αμαυράν και όμως χρυσίζουσαν».

Παρομοίωση : « λευκάς ως γάλα ωμοπλάτας», « ως πλέει ναυς μαγική».

Μεταφορά : « η ναυς των ονείρων», « το θείον άρωμα».

4.Ο αφηγητής αναφέρεται σε κάποιες σκέψεις που έκανε όσο απολάμβανε το θέαμα της κοπέλας. Οι σκέψεις αυτές ήταν κρυφές ευχές να βρεθεί σε κίνδυνο η Μοσχούλα και να καλέσει σε βοήθεια. Εύκολα εννοείται ότι ο στόχος του ήταν να πέσει αυτός στο νερό για να τη σώσει. Άρχισε πλέον να επιθυμεί και την επαφή με το γυμνό κορμί του κοριτσιού. Μόνο η θέα δεν του αρκούσε. Ωστόσο, αυτό δεν το ομολογεί με σαφήνεια, αλλά προσποιείται ότι δε θυμάται καλά αν έκανε αυτές τις σκέψεις. Μάλλον επειδή ήταν σκέψεις πονηρές και παιδαριώδεις και καθόλου τιμητικές γι' αυτόν. Τέλος όμως, ξεπερνώντας τα διλήμματά του, ξεχνά για λίγο τα επίγεια και αφοσιώνεται στη βίωση του ζωντανού του ονείρου. Δηλώνει μάλιστα, ότι δε χορταίνει να παρακολουθεί τη λουόμενη κόρη να λικνίζεται στα κύματα.

5.ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

Και οι δύο ήρωες παρακολουθούν εκστασιασμένοι μια γυναικεία παρουσία να κολυμπά. Στον Μυριβήλη « Η Σαπφώ τραβάει … αναδύεται μαλακά μες από το νερό», «κολυμπά … κουπιά». Στον Παπαδιαμάντη «Είχε βυθισθεί … κολυμβα».

Περιγράφεται το γυναικείο σώμα. Στον Μυριβήλη « Το κεφάλι της … ένα μπράτσο της… από τις άκρες τω χεριώ της…». Στον Παπαδιαμάντη «έβλεπα την αμαυράν … τους πόδας της».

Το σκηνικό του έργου είναι το θαλασσινό τοπίο. Μάλιστα, το θαλασσινό τοπίο λειτουργεί προς την ίδια κατεύθυνση και στα δύο αποσπάσματα. Οι περιγραφές και της Μοσχούλας και της Σαπφούς συμπλέκονται με την ομορφιά του φυσικού τοπίου. Στον Μυριβήλη « Μικρά- μικρά κυματάκια … σάρκα», « ένα φτερωμένο κορμί … κουλούρες τους». Στον Παπαδιαμάντη « την ανεγνώρισα πάραυτα … πλέουσα».

Και οι δύο ήρωες αισθάνονται ταραχή, αγωνία, μήπως γίνουν αντιληπτοί, αλλά και τύψεις και ενοχές που ενέδωσαν στον πειρασμό. Στον Μυριβήλη « νιώθει κάτι … τη Σαπφώ». Στον Παπαδιαμάντη όλα τα διλήμματα και οι τρόποι φυγής που σκέφτεται.

Το ερωτικό στοιχείο που διαφαίνεται από την περιγραφή της κοπέλας και κυρίως από την εξιδανίκευση της ομορφιάς της.

Ο Λεωνής αισθάνεται ότι αναβιώνει την περιγραφή του Παπαδιαμάντη στο όνειρο στο κύμα.

Απαγορευμένος « καρπός» και για τους δύο ήρωες οι κοπέλες. Στον Παπαδιαμάντη «πλούσια ανιψιά», στον Μυριβήλη «η χήρα του φίλου του».

ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Η κοπέλα στον Μυριβήλη είναι γυναίκα του πεθαμένου φίλου του ήρωα.

Ο Λεωνής επεδίωκε και περίμενε να δει την κοπέλα να κολυμπά, ενώ ο βοσκός βρέθηκε τυχαία.

Ο νεαρός βοσκός εκφράζει αναλυτικά τους φόβους , τα διλήμματα, τρόπους φυγής ενώ ο Λεωνής όχι.

Η περιγραφή του σώματος της κοπέλας στον Μυριβήλη δεν είναι τόσο λεπτομερής και λυρική όσο στον Παπαδιαμάντη.